

Iz zgodovine kerščanske ljudske šole.

Ako je že samo po sebi silao važno, če pregledujemo častitljive dneve starodavnih časov, mora brez dvombe še posebno kristjana mikati, da po minulih stoletjih zasleduje, kako so se sveti zavodi začenjali in razširjali. Čuditi se mora človek, ako vidi, kako da se povsod mala nježna zel bolj in bolj razrašča, ter postaja prijazno drevesce, časoma pa velikansko drevo, pod čigar hladno senco se kaj sladko počiva. Tako vidimo, da se je poleg učene šole tudi ljudska šola začenjala živiti in se razvijati na veselje in blagor brezštevlnih zarodov. Iz tega, kakor se je ljudska šola začela in razevetala, spoznamo tudi njeno sveto zlahtnost in opravilo. Ona je hči svete cerkve, nje izvoljeno lastno dete; njeno opravilo pa je, da otroke izreja za časnost in večnost.

Poskusili bomo osnovati kratek zgodovinsk obris tega častitljivega zavoda, in pokazati hočemo pot, po kateri je kerščanska ljudska šola napredovala in se razširjala; zato pa skerčimo zgodovino drugih višjih učilnic. Ozrimo se tedaj naj pred v starodavne čase, kjer je zaznamovana

I. Romanska doba.

Ta doba obsega čas od rojstva našega Izveličarja do velikega preselovanja narodov. Rimljan ima čast, da se ta doba po njem imenuje, ker je po naj večjem delu sveta gospodoval in povsod širil svoje posebne naredbe. Njemu je tudi sveta cerkev, ker je bila rojena med njegovimi mejami, naj pred in pred vsem darovala blagoslov svojega svetega truda.

Naj pred si pa moramo misliti, v kakšnem stanu je sveta cerkev dobila ljudsko šolo, kadar se je pervikrat očitno pokazala.

Začnimo tedaj pri Rimljanih. V stoletjih pred Kristusom in dosihdob, ko je bila Grecija podjarmljena, je poglavitno domača hiša skerbela za otroško izrejo. Oče je učil svoje otroke brati, pisati in številiti, — jim je pripovedoval zgodbe preddedov, razlagal postave in verske šege, in je zraven sine vadil in uril za orožje in kmetijo. Tudi mati, pri starih Rimljanih močno spoštovana, se je vdeleževala tega poduka, posebno pri ženski mladosti. Dasiravno ta čas ni bilo preveč učenih v Rimu, je bila vendar ta doba zastran izrejanja pri Rimljanih zlata

doba. — Toda ta lepi čas je minul, ko se je dežela Grekov uklonila rimski sili. — Ta dežela, ktera je po svojih naselbah se dalje razširjala, ni imela le veliko močnih rok, temuč tudi dosti učenih glav, ktere so jo že več stoletij kinčale. Akoravno se je atonsko dekle večidel doma podučevalo, se je moral naj ubožnejši atenski deček v očitnih šolah saj brati naučiti. Bolj bogati sini, ktere je sužnji vodil (detovod = pedagog), so si mógli za primerno plačilo tudi še mnogo družega, za življenje koristnega, pridobivati; pred vsem pa so se vadili pisati in peti. Po vodilu, da je v zdravem telesu tudi zdrava duša, so se posebno ozirali na telesne vaje pri mladosti; posebno se je moral vsaki, tudi naj bolj ubožni, vaditi in uriti plavati.

Take hvalne šege so po Atenah povsod posnemali; še celo Šparta, ki se je ponašala s svojim orožjem, se je poslednjič umaknila očitno naznanjenim potrebam. Tu pa tam so se od navadnega prizadevanja, to je, da so le vesele in v deržavnih rečeh izurjene Greke izrejali, povzdignili do visokega Pitagorejevega sveta, naj se namreč otroci tako izrejajo, da se bodo bogov bali in čednost ljubili. Kakšna lepa ljudska šola v tako davnih časih! — Ko so bili Perzijani odpodeni, je prišlo mehkužno življenje v srečno grekovsko deželo. Bogatejši starši so izročevali svoje otroke posebnim učnikom, ktere so pri začetku še precej dobro plačevali, ter so tako časoma ljudsko šolo kratili. Kar se je s tem začelo so pa doveršile še nasledujoče dolge domače vojske. Ko so se dolgo zapuščene šole zopet odperle, niso bile dalje javne in narodske naprave, ampak posamezni so na svojo roko napravljali šole, in so le za to skerbeli, da so si otrok pridobili; tu pa tam je še kaka soseska šolo vstanovila, pa le zato, ker je ravno učenika potrebovala. Namesto tega si je pa greška šega in ž njo tudi vravnava gerške šole na zunanjem naj slavnejše zmage pridobivala. Po močni roki Aleksandra velikega si je podjarmila vse ljudstva, ktere so stanovale ob bregovih Nila do bregov Inda, in je več sto let gospodovala, kar so ji stare narodovnosti le malokje kratile. Kar je zmagovavni meč vshodu prinesel, to so zanesle verige podjarmljenih v zahod. Grecija se je uklonila silovitemu Rimu; Rim pa in njegov prostorni svet se je podvergel gerški šegi.

Obogateni po poropanih narodih so se imenitni Rimljani s čim drugim pečali, kakor s tem, da bi bili skerbeli za svoje otroke. Pri

bogati mizi pirovati, razberzdani pohotnosti streči in po novih zakladih svoje roke stegovati, je bilo njih vsakdanje opravilo. Izgledi, ktere so ravno kar vidili, kakor tudi gerški učenci so jim bili zeló po godu. Sužnjemu, kterega so tudi imenovali detovoda, so izročevali za izrejo dediče celó slavnega imena, in če so še kaj več hotli storiti, so udinjali malim za malo denarja na mesec Greka, ki je bil brez službe, za učenika, kterega pa so malo malo čislali. Ubožnejši pa so mogli zadovoljni biti, da so svoje otroke pošiljali v kako šolsko izbo. Poslednjič so se vendar bogati za nekaj korakov prestopili. Pošiljali in vodili so svoje otroke tudi v šole, toda z veliko postrežbo. Kakošnega sadu pa se je pričakovalo od takih šol, ktere so se sicer po zunanjem vidile pripravne, pa so jih vendar otroci obiskovali, kolikor so sami hotli, ali kolikor se je njim staršem poljubilo! Družinsko življenje je hiralo, in tudi naj boljša šola se ni mogla kaj nanj zanašati.

(Dalje prih.)

Kratek obris godbine povestnice.

(D a l j e.)

Muze so gojile znanosti in umetnije, ter so jih častili kakor boginje znanstev. Posebej se bere od godbinih muz: Euterpe (razveselovavne) in Polihimnije (pesem bogate).

Pan, bog gojzdov in pastirstva, je iznajdel pastirsko piščal s sedmerimi cevi (Sirinx). Odkar je Mocartov Papageno na njo piskal, jo imenujejo Papagenovo piščal.

Orfej, slavni prerok in pevec (1400 pr. Kr.) je neki iznajdel liro s sedmerimi strunami. S svojim čarobnim petjem je neki drevje in skalovje plesat spravil, in di vje zveri tako ukrotil, da so radostne poslušale njegov glas.

Amfijon, verstnik Orfejev, slavni pevec in brenkovec na liro, je iznajdel lidiški glasored (Tonart), in je liri 3 strune pridjal. Tudi od njega se bere, da so pri njegovem petji kamni plesali. Ko so okrog mesta Tebna terdno ozidje zidali, je neki Amfijon zabrenkal, in kamni so se jeli sami v zid vkladati.

Homér, neumerljivi pevec „Ilijade“ in „Odiseje“ (1100 pr. Kr.), sporočuje od godbinih preskušinj Grekov, in popisuje citre s sedmerimi strunami, ktere so bile iz živalskih las narejene in na želvin rog napete.